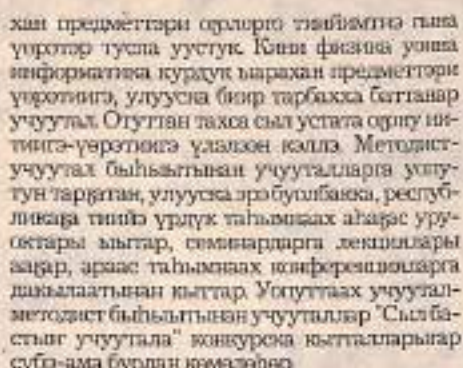

МУУС
АННЫНАН
УМСУУ
ШОУТА

М. ФЕДОСЕЕВА,
Россия үзәфәринтиш
туғуна, үлз вәтерина

Үзүрлөр өңгөрү сыякты улууска, республика республикада ыһытлар предметтэй олимпиадаларда мистеталаллар. 2004-2005 үзүр дыйлар республика иһини ыһытлар политехническай олимпиадаларда 9-с кылаас үзүрлөчүлөрү Люба Захарова, Никита Яковлев, 11-с кылаас үзүрлөчүлөрү Саргылана Гуляева, Павел Федоров ситиһиллэхтэһи кыһытлыгытара. Физико-техническай олимпиадаларда 10-с кылаас үзүрлөчүлөрү Ваня Пермяков, Айта Вязикурова бастагы мистеталары кыһытлара. Бу сыл республикасыкай олимпиадалар Владимир Шарип (информатика), оу тэһи Ваня Артемьев (физика) ситиһиллэхтэһи кыһыт, суперфинал таһсан, Новосибирскайдагы государственнай университет иһини физико-математическай окупалатыгар талыллан үзүрлө сыһыа.

1999 сылтан 2006 жыл түмүгүнүн 8-с кыластан үөһэ кылаас үөрөнчүчүлөрү, барыта 9 оңу регионалдуу физика олимпиадалыктар үс бастагы миңестетили түшүккө кылган кылылган.

Мария Иустиновна учуутал эрэ быһылынан буолбакка, кытаас салайааччытын быһылынан элэи кайдыар. Кини хэс биэрдэ өлөр кыһамыадаах сыйыһылан, эйэрэ майгытынан үөрөөччүгүн кутун тугар кыһаах. Төрөлүтү илгери бөрү тыһы

[illegible]

Көзі өсүмдөк зитор-үрөтөр үлөтөн мугурдаммакка публицист бйһынгынан элге биллр. Ол курдук улуусна, Дькуукай куракка бейлэн кдлктрлр гэр анал кингэлорин тйһггтлрл, таста-балагын бейзггтлгг.

Мария Иустинсөми учуу-талышара. Кичи Билимдох-нэрүүдөх, алах аныгы суурээниң кытта тэңиз тилэх батана, сагга аныгы айланманылаах ийималынарын үрөтөлөп турулар. Кичи сарыларда ардаткан кылаа хойунаа дээрлери туһа диил, сылааларын аахылаах, биримизтиң хырыс-таабынаа билип арбурутутар үлэниң хансыы сылаалара барыгытылар холбоор буолар.

Удугууда, бөгөөд үлэмж коллегияль-
тар убаастахылы, үерэгтэй оюуруулар бий-
эши, төрөлүүтгэргэ махталы хэвлэрийн
бийшигнэж тугтар учуулаахылы, ис сүрх-
лэлтгэн эсгэрдэлэн тууал, өсөө да тэвсэ-
лэх, элбэрлэхэд үзэн багараагт.

ЛМФЕДОТОВА
методический-университетский специа-

Хабаршыскада: М. М. Хаванцельска

Эмчиттэрбит-үрүү халаатмаах
аянъяалар, элбэх киш тыныын
өрөлүүдэхтэрэ, үрүү тыын өлөйө
буулан орто доодуга олох олоо кэл-
бит дөөнго тугунаа да кээмэйдэм-
мэт үтүсү-өкөнү онордохтоо. Мин
бу дым ыам ылыгар эмсэх улахан
нык ыалдын балыынага кишрэн кун
бүгүкүгэр дигри эмтэнэ сылдаабын.
Булунга доромбуулам көнөн эрэр.

Кыбалаан-мүһэллэн эмтээбит киин балыкка терапевтической от делениетын кылаабынай быраалыгар Григорий Эдуардович Кузьминка, Евдокия Семеновна Оконешикова, инфекционный быраас Александра Васильевна Седалищева, бары мед-персоналга, санитаркаларга мунура сук махталбын тигердэбин.

Бу кыялбалаах кэмнэр субэ-ама, куус-кеме буолбут үлэлгир тэрилтэм коллективыгар, чуолаан өстүрүөлүккө начальнига Проколий Иннокентьевич Старостинга, профком председателигэр Айтилина Николаевна Батаринага, Феброния Ивановна Оконешниковага диригник махтанарын.

Мэлдэг мангын амарах са-
наагүйтнэн дьон уурда-хотутэ
сылдын. Багарабын үлэдитгэр
урдх ситабица, дьлз-хэргэнхити-
гэр дьомлох олоу, тус бэйлэбитгэр
хытаанах чин доововданы.

Екатерина СЕДАМИЦЕВА.
Беломоңе.

Дийлэгэр кэлин кыра пенсийн
сыан багдалах үлэһитт сүөх буо-
лун сөп этэ. Ол прээрэ, дьэ, баала-
а Анардас билигит улууспуттар
ыһыччынаа кииһи. Ол туһунан эл-
лэстик суруйдум, кэлэспэ-
һаны биилбэт, өйдөөбөт, ордуу-
һаммак дэсөн олус элбэхтэр. Ки-
элэр кимнээхтэрий? Ол 1967 сыл-
а боттох төрүөх үлэһитт
ыйбар үтүс өттүлэрэ Пенсия
буһунан саага сокуонуунаа киилэр-
дэһси пенсияллара базовай
эксонэй, калексительнай (муну-
лар) дээн үс чаастан турарын ба-
һан истэр, биһэр буолуохтаах-
а. Пенсия базовай (социальнай)
һа үлэһит пенсияга тахсар
һа туоллардына, үлэһит ыстааһы-
лору буоллардына барыларыгар
түгөк анавар. Ол билингит кээ-
һэ 1448 солкубай 13 харчы. О-
л ордута үлэһит төбө харчына
спутуһтан туһулуқтаах, муну-
һа - истигин бүтэр. Ол иһин хар-
дырды үлэһит элбэх харчына
һаага кыһалыахтаах. Онуу
уһун сүөл баар. **Математика.** Э-
лэстик, таһаарыахтаахтык үлэһит-
тэс хамнаһы аахса сатыахтаах
һа. Бары үлэһэн хаачыһа-
һиттэлэр, бирэһилээн предпри-
мателлэр үлэһитт дьыһиру-
уу хаайаатар дьаһы пенсийоннай
улары толору сирэхтээхтэр
эстах, арыах хонукка дьаһы
лэһитт буоллаһтарына. Онуу
быйбөтөһтэн биһэр хаалбурдууу-
һаһын "Саха сирэ" хаайаа-
һа дьаһы ыстатыйам тахсыбыт-
һа кыра толоруу ааһыттарыттан
пенсионай сөһөһэр арыах солку-
һа харчыны нөһөрбүттэр этэ. О-
л бэйэм да соһуйдум, үөрдүм
эр, сирэхтээхтэр спутуһтан
төн билиһэхэ? Сирөх кыра тэрлэр-
эр, ордуу бирэһилээн предпри-
мателлэр сирөхтөрө хасты-
һаһы ый, сыл дьону үлэһиттэн ба-
һа баар солкубайы пенсияоннай
һаһа тэһөбөттөр, эбэтэр хам-
һаһы буһатын кыранат
дэһэн дуһа сүһү тэһөбүтэ бу-
һаһа баар сүөл. Дөһөтсөр! Бу-
һаһын буһууу сиротуу тэһэххэ
һаһаһаһаһа сарбыһы хө-

дох бичлэгтэй бузарын өлдүгс баар элэ. Ону үлэнгиттэр байхтар амна жентуруулдух, ирэхнэх кэрлэнгсхтэр. **Үсгүн** Кэнэргси нелснэ улаатынх тейснэ муулуула (халхитгелмай) чааын хайда дьаһамынтант олус улахан туту лухтаах. Ол хайдах? Ону салтн болройн аарн, сывналаан, тэгнээ лөгүн эрэ.

Бары билэгт. 1967 сылга дээр төрүүх бары үлэһингээр ыйдаар аарыллар хамнаһыг 14 %-на пенсияһый сценкутуурга кайан, мууһа уллан иһэр. Ол сууматтан пенсияг аарыллар. Онтон 1967 сылтан эдидер бу харчылаа икк ангы араһар. Ийтэһи 10 %-на пенсияг эстраховый чаһыгар көһө. Бу харчыны эһиги бас билбэкиг дьайһабылыт. Онтон 4 %-на пенсияг муһуудлар чаһыгар ыһаһыллар. Дьэ бу эһиги байыг бас эдидер, хамнаһ ора көгүлдэх баантти фонду, үл коммуниттар уурларан бырыһыаннаа улаатыһар, кылаабалла, көһилэһтибэр хаалларар быраһаах тус үлүк булар. Онон бу харчыны үтүһү, үрдүк бырыһыаннаах саргы уурдардахытына пенсияг биллэрдик улааты, кыр бырыһыаннаах, саарбах төрөтөр салыдардахытына кичиги туруу төрүт дэһни мөһиһи, ыһаһаһа соһон хаалдахыттыг аһа сар.

Ону аарын суоттанн көрүүдүн: О
иниятар кэлгитиги пенсияны аары
сүүнү принциптен кытта болдурду
Пенсия кээмөйү үлгү ыстаагынан
көрүлгүттөн эгил көрүлгөн анал
формуланан суотталар. Ол ыла
баран суунык мунууулдубут харчы
ныг 19 сылга, сегон 12 ийга, ол аат
228-ка түнүгүлгөн аардылар. Көлө
бур, ортолуктан ийга 10 000 солкуо
бай аардылар хамыастаах, 30 сы
ыстааастаах үдүнүг пенсиянык су
оттаан көрүүдүн. Киле страхиюу
тар ий аайы - 1000, сылга - 1200
солкуобай уурулган, 30 сылга 36
тыңылаача солкуобай мунууулар
Ону ити эгиле 19 сылга, сегон 1
ийга түнүгүлгөхх ыйдаарыла 157
солкуобай аардылаа. Онтон ванк
пительныйлар ийга - 400, сылга

4800, 30 саяга - 144000 салкуобай угуллар. Страховойтан бидин кыры курдук. Ол эрэсирвинук булбагыт. Ичин бырылжанынан улаатар. Хо долур, ити харчыны (400 саяк) сыйлаагыта 10 % үүнэр сирге уурдах хына 30 сыйынан 831717 салкуобайга тийиш. Ону 228 үүнэттэх хына 3647 салкуобай аарыллан пенсия базовой, страховой чаастарыгар эбиллэ. Арай, ити харчыны сыйта 20 % үүнэр сирге көһөр? Оч кутугар булбагыт 7-8 тыһыңчага тийиш этэ. Ол ичин этэбин. Пенсия муһу-улулар соргогун хына уурдарган канэсэни пенсия базовой бырыңчагытотолуктаах дээн.

Онгон бичигийн хайдаж далайн бичиг? Уруг суруйбурум курду боолрийн улуустан 462 эрдүлүйт пенсияларын муушудла чааһын "Эрэл" пенсионнай фонд кәһәттербүттэра Инньэ тьма аһардас кинилэр мусту мөлүйүн харчыллара "Эрэл" нөстэ "Эрэл" фонд ити харчыны үүнэригэ 2015 сыта 18,44 %-н төгөстэ Онгон атыттар (мил аарлыһан кырата 3000 үлэһит ити харчыларын Москвага Венет экономбангага бөһө сылын мөл ололторол. Ол туһунан билдире "дөн суруктарың" сыл аайы тьтлар. Оһө ити баан 2005 сылаагы үүнэригэ 5,6 %-га төгөстэ тэ дөн сурулла сыдлар. Онгон доһуга сыллаагы харчы инфляцигэ 8 %-тан кырата суох. Очигуга, юенилар уурдарыһага сыллаагыгачхан иһөдө көстөн турар. Чакчыта сөпүк Ол туһунан АЛПон дин улахан экономист "Пенсион тьт ют на гладах" дөн ыстатистыны интернет тустаах сайтынан булар ааһаххытын сөп.

Дээ, сүрдэх дэвтэвч! Төрүсгээд өлбөжбөлүн Хайдах ийдэ билэ-билэ, эбэтэр ыһаамматтаа кыраны сүрөгдөдхөн дуу, кинэжэ ки пенсията улаатаралар ыһааммат булдуон оубу? Эбэтэр мин пенсиям баар кыгачаагыт, Москвад та эрэ көмөлөнүхкө дэбэт курдуу тахсар буолбатах дуо? Мин аайды баян агарды Чугааны улууһу доно, мй аайы кырата 800-700

таймалын солхуобай харилыгтан Москвад ыгта алорбут, Суоттаа кэрүт. Ити 3000 үлүһтэ ийдэвэр иштэттэлэһиһара 200-250 солхуобай эра дэлэһээ дэриин иштэе суума тахсар ээ. Онтон бу харымна үс төгүлгэ ордуу үүһэр бырыһааннаах бэйбэт "Эра" фондатыгытар кэлэрэн, төрөбүт Сахабын сирин сайдыагытар иһин тоно төбөлөһө?

Манаа үгүстөр "Эрэл" аромасипит, киини государствениаа суох дьыллар чаччы Онгон төрүт куттанымал. Ити көбөрөр харангытын хаһал байарар, бир да сыл конистеттан атын фондалар, үп компанигагар, эбатар си зина Внанизонимбалганта тегилүү кеңитерор толору баяраптааххын. Ити биһэр Миссияны ити пенсия мунауулар чааһа боднокот үбү буолан государство өттүнэн кууску хамгуруулалар, "Эрэл" фонда уурдарыахыларан харчытарын кытта булукупат туступа эртийер, үчүктэтээр. Онтунан, жалобур, быһарыын "Эрэл" бойотин харчыта сылта 17,6 % үүрүмтү буолуларина, суруйбутун курдук, фонда пенсия мунауулар чааһын 18,44 % улаатынарда "Эрэл" улалкыты 12-с сылынан барла, Президент, Правительство кууско өйүүр, Россия биер бастыа улалзах фондата баста.

Дэс, оиш, 39-р дүгээр саяатан барьс үлэйнхтэр бэйзэгд бйлаары нын. Ити харчальтын Москваг бйтан агчгчтара турарытлан, эбэтэр "Эрэлэг" нйхерен оныжээр 2-түгүл улаатаншарарытлан Кисеелэргэ эбэн 1953 сылтан бөггээрүрүх эр дэс, 1957 сылтан эдэгдэхтар үлэйнхтэртэн 2002-2003 сылтарга эмиз ийднэг хамансыг 4-6 % -на пенсийаг муунуулар чааһыгар юхсүгэ.Ити харчальтын "Эрэлэг" нйхеренххүгүнэ, биллэ турар,үүпүүгэ бйдан үрдүк буюу дүгэр уонша кнэрснэ пенсийагтыгар эбиллнэгэ. Ону эмиз бэйзэгд бйлаарадыг Москваг хаалтараргытан, эбэтэр машина, днэзэгд ташаһтар, Чуралчыга арытараналх саргытын.

сионный фондда көбөттөрүнө баралмактар болм быйлаптар сай абалына сууруйат уюна дуу табар оңорсидт. Ону пасторт, пен сионай страховой сибидиэтионе тиб уюна ИИИ №-ро эре наада бар. Барем суудуру, дөбөт, Барем ириликтегиз дааилте специализи старттан бирдиз көмөлөшөр дуо ну көрдөбиз булагаттамы. Кизе тэргэ кизил анал быйлапалары то дорон эили биттаатыт дауни бүтэр. Онтон Чурагыч салминеэ тин олохтокторо фреда офиына (ветеринар дималаргэр) кэлэ сайабалына сууруйат. Эбэгэ улахан тариталар бареткелитт ыттан, быйлапалары кыла, толот торон ардылахкытын эмиз сон Мавна калр огделын үлөиттэр ордук ош тибдиз димар.

Түүхтэр манайн гэвч. Кыр-
дылтан эгтэххэ, эдэр үлэнтгэ
бу даамнан үгүйдик бэлбэттэр
ахайбэттар, калхамматтар. Оюо
бары нэһилэктэр баһылыктар
тэрттэ салһааччылар үлэһи
тэрттэ, төрөһүттэр өгүлөрү
каардыктар сөнөөрттэ туһата
кыһалһан өйдтэ, этэ аһыа этинэ
Төр дэстэххэ бу бары дэһи
кырдыр саастарын түстүүр, к
нэһиһи пөһкө саамай уласта
үгүмэһ үп хамсары улахан соң
алһай проблемата. Бүтэһээр э
проблеманы кихи бары
өйдүүртэр, бөйбөт нийэ
дыһаһылар кыһалһарыһа
“Эрэлтэ” эрөөрттэр эрөөһи
Ол эрөөһи мив ити харһыһы
аһардас “Эрэлтэ” эрө көһөрүг д
бөһиһи. Аһы сиргэ, соһуруу күр
фондһарыһа мываһыһыһи с
Ол кыһан баран... били бөһө ыһа
хыта эһиһэ чутас дөөһиһиһи, и
харһыһыһа патриотһа дэһи
бөйбөт республиһаһы, улууст
сайдһыһаһа көһөрүү барыһы
тар орудугун. Зэһүк үрүһүк үү
рин, чутһыһы ааһарга да оруд
умуу сүххэ эттэ.

ИЛНОМАРЕ
"Эрэл" ГС ИФ Чурагч
Удм. Республикасы, 5-н дүгээр хороо

кырдыктарыгар эппизинэһи
потор тус байыа, дьон